

Ukrainian science in the Second Polish Republic: review of modern historiography

Vitalii V. Telvak

Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University

Dr. (History), Professor (Ukraine)

e-mail: telvak1@yahoo.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2445-968X>

Abstract.

The purpose of the article is to attempt a comprehensive study of modern Ukrainian historiography, the forms and directions of the organization of scientific activity of Ukrainian intellectuals who worked in interwar Poland. **The research methodology** relies on the use of an interdisciplinary approach. Based on the principles of objectivity and historicism, the research has done the structural-functional systematic analysis of historiographical facts and the comparative-historical method. The article has used the heuristic possibilities of periodisation, classification and typology methods. **The scientific novelty** of the article lies in the comprehensive analysis of the historiography of the research of Ukrainian scientific life in the Second Polish Republic. **Conclusions.** The conducted historiographical analysis proved its considerable popularity among modern researchers of various aspects of the problems of the Ukrainian scientific movement in the Second Polish Republic. Scientists, updating the previously unknown materials in Ukrainian and foreign archives, consistently work out numerous institutional, problem-thematic, personalistic, archival and bibliographic subjects of this multifaceted topic. As a result, an impressive circle of diverse literature appeared (monographs of articles, reference publications, etc.). At the same time, a clear disciplinary disproportion is noticeable, which consists in the dominance of socio-humanitarian issues, and most of all - historiographical. This situation is explained by its more effective instrumentality in the contemporary struggle of Ukrainians for their national and cultural rights. Therefore, it is time to balance the scientific discourse with works on the contribution of STEM sciences to the national and world science of the interwar twenty years. This will make it possible to discuss the concept and structure of a panoramic study on the phenomenon of Ukrainian science in the Second Polish Republic, which should appear as a collective interdisciplinary project.

Keywords: Ukrainian science, the Second Polish Republic, institutions, personalities, modern historiography.

Українська наука в Другій Речі Посполитій: огляд сучасної історіографії

Віталій Тельвак

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

доктор історичних наук, професор (Україна)

e-mail: telvak1@yahoo.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2445-968X>

Анотація.

Мета статті полягає у спробі всебічного дослідження сучасної української історіографії форм і напрямків організації наукової діяльності українських інтелектуалів, які працювали у міжвоєнній Польщі. **Методологія дослідження** ґрунтується на використанні міждисциплінарного підходу. Виходячи з принципів об'єктивності та історизму, дослідницький акцент зроблено на структурно-функціональному системному аналізі історіографічних фактів і порівняльно-історичному методі. У статті використано евристичні можливості методів періодизації, класифікації і типологізації. **Наукова новизна** статті полягає у комплексному аналізі історіографії дослідження українського наукового життя у Другій Речі Посполитій. **Висновки.** Проведений історіографічний аналіз засвідчив чималу популярність серед сучасних дослідників різноаспектної проблематики українського наукового руху в Другій Речі Посполитій. Науковці, актуалізуючи перед тим невідомі поклади матеріалів в українських і зарубіжних архівах, послідовно опрацьовують численні інституційні, проблемно-тематичні, персоналістичні, архівознавчі й бібліографічні сюжети цієї багатопланової теми. У підсумку постало показне коло різнопланової літератури (монографії статті, довідкові видання й ін.). Разом із тим, у вічі впадає виразна дисциплінарна диспропорція, що полягає в

.....
домінуванні соціогуманітарної проблематики, а найбільше – історіографічної. Ця ситуація пояснюється її ефективнішою інструментальністю у тогочасній боротьбі українців за свої національні й культурні права. Тож на часі збалансування наукознавчого дискурсу працями над внеском зазбручанських представників точних і природничих дисциплін у національну й світову науку міжвоєнного двадцятиліття. Це уможливить підійти до обговорення концепції й структури панорамної студії над феноменом української науки у Другій Речі Посполитій, що має постати як колективний міждисциплінарний проєкт.

Ключові слова: українська наука, Друга Річ Посполита, інституції, персоналії, сучасна історіографія.

Постановка проблеми. При осмисленні феномену української науки міжвоєнного двадцятиліття історіографія другої половини ХХ ст. преферувала інтелектуальні процеси, які відбувалися на Наддніпрянщині. Цілком слушно при цьому підкреслювалося, що тогочасна концентрація на окупованих більшовиками теренах першопланових інтелектуалів, насамперед гуманітаріїв (М. Грушевський, Д. Багалій, М. Василенко, С. Єфремов, А. Кримський й багато ін.), спричинила потужний спалах української культури, який пізніше отримав метафоричне й промовисте окреслення Розстріляного відродження.

За такого регіонального акценту наукова культура на підбитих поляками зазбручанських теренах тривалий перебувала на периферії дослідницького інтересу, що ускладнювало переосмислення стереотипів про тогочасний цілковитий занепад українського дослідницького руху й безоглядне протистояння наших учених з бюрократією молододі держави. І лише після здобуття незалежності і пов'язаної з цим «архівної революції» почало з'являтися все більше археографічних і аналітичних досліджень, які відтворювали складні процеси поступової адаптації українських інтелектуалів до нових соціокультурних обставин і польської національної політики. Відтак протягом останнього тридцятиліття з'явилося чимало різнопланових студій, які вимагають осмислення й підсумування для визначення консенсусних, полемічних і, найголовніше, перспективних сюжетів полідисциплінарної проблеми становлення та розвитку української науки в Другій Речі Посполитій міжвоєнного часу.

Аналіз джерел та останніх досліджень. Головними джерелами для реконструкції процесу сучасного історіографічного осмислення феномену української науки у міжвоєнній Польщі є різнопланові праці українських дослідників. Мовиться про численні археографічні публікації (інституційний документообіг, епістолярій, щоденники й мемуари), а також аналітичні та, рідше, синтетичні студії, які з'явилися протягом 1990-х – 2020-х рр. Перші спроби історіографічного осмислення сучасних наукознавчих спроб з'ясування особливостей розвитку української науки у Другій Речі Посполитій належать авторам проаналізованих нижче дослідницьких текстів, що зверталися до доробку своїх попередників у історіографічних оглядах. Втім, ці огляди традиційно є лаконічними і зазвичай мають бібліографічний характер без скільки-небудь ширшої аналітики. Цим і зумовлено актуальність нашої розвідки.

Мета статті полягає у спробі всебічного дослідження сучасної історіографії форм і напрямків організації наукової діяльності українських інтелектуалів, які працювали у міжвоєнній Польщі.

Виклад основного матеріалу. Першочергово сучасні дослідники зосередили свою увагу на тих наукознавчих феноменах, про які внаслідок недоступності джерельної бази на матерікових теренах в часи комуністичного диктату згадувалося лише в енциклопедичному ключі. Тут найбільш яскравим прикладом є стрімке зростання уваги протягом 1990-х рр. до Українського наукового інституту в Варшаві (далі – УНІ-В). Актуалізація різнопланових джерел з польських і українських колекцій дозволила вперше підійти до масштабної реконструкції цієї заслуженої в анналах нашої наукової культури інституції. Розпочав дослідження згаданої проблеми Володимир Потульніцький, який у статті на сторінках «Українського археографічного щорічника» (Потульніцький, 1999) відтворив низку малознаних перед тим сюжетів інституційної історії УНІ-В. Серед іншого, київський учений показав генезу ідеї постановки УНІ-В, а також сфокусувався на ускладненні його інституційної структури. Також сучасний історіограф висвітлив плідну науково-організаційну працю співробітників УНІ-В, аргументовано вказавши на провідну роль у ній багатолітнього директора Олександра Лотоцького. Насамкінець, В. Потульніцький підсумував видавничу діяльність УНІ-В, вперше запропонувавши у додатку систематизований перелік видавничої продукції інституції за дисциплінарними серіями.

Наступні дослідники інституційного феномену УНІ-В значною мірою працювали у руслі історіографічних спостережень київського вченого. Тут на особливу увагу заслуговують праці Андрія Портнова. У низці статей (Портнов, 2004) і підсумковій монографії (Портнов, 2009) він найбільш комплексно на сьогодні підійшов до з'ясування низки малознаних перед тим сюжетів. Так, історіограф уперше показав згадану проблему в широкому геополітичному й суспільно-політичному контекстах і переконливо довів, що санкцію польського уряду на постановку УНІ-В

слід розглядати як частину державної політики «прометеївського» руху. Опрацювавши широке коло різнопланових джерел, втім і раніше незнані матеріали українських і закордонних архівів, А. Портнов докладно відтворив наукову діяльність Інституту, показавши чималі здобутки його співробітників у галузі історії, філософії, філології, економіки та політології. У підсумку це дозволило йому переконливо довести, що під керівництвом О. Лотоцького УНІ-В став авторитетним центром українознавства у міжвоєнний час.

Поряд із УНІ-В, сучасні дослідники вперше ретельно дослідили й інші інституційні феномени наддніпрянської («петлюрівської») еміграції у міжвоєнній Польщі. Так, щойно згадуваний А. Портнов всебічно з'ясував особливості створення й функціонування Студіум православного богослов'я Варшавського університету, який діяв протягом 1924-1939 рр. (Портнов, 2006). Сучасний історіограф відтворив непросту інституційну еволюцію Студіум, показав розгортання його викладачами (І. Огієнко, В. Біднов, Д. Дорошенко й ін.) плідної науково-дослідної праці, дослідив специфіку навчального процесу й особливості студентського життя. Все це дозволило йому переконливо довести, що факультет почасти виконував функцію українського вищого навчального закладу в Другій Речі Посполитій, а відтак мав помітне значення в культурному житті зазбручанських українців.

Серед галицьких наукових інституцій заслужено найбільшою увагою дослідників тішиться наша «некоронована» Академія наук – Наукове товариство імені Шевченка (далі – НТШ). У низці публікацій авторства Романа Кучера (Кучер, 1992), Тетяни Савенко (Савенко 2017), Олега Купчинського (Купчинський, 1998), Оксани Найдю (Найда, 1998) та багатьох ін., переконливо змальовано непросту боротьбу членів Товариства з державною бюрократією та націоналістично налаштованою польською громадою Львова за право проведення повноцінної наукової, освітньої й культурно-освітньої праці. Вперше сучасні історіографи довели, що змальований винятково темними барвами у діаспорній літературі образ міжвоєнного НТШ сповнений багатьох стереотипів, які не витримують перевірки різноплановими джерелами з українських і закордонних архівів. Так, поряд із хронічною фінансовою скрутою вказується на факти певної співпраці з польськими урядами в роки лібералізації національної політики в Другій Речі Посполитій, коли Товариство навіть отримувало скромні державні дотації. Також спростовуються тези про тотальний застій наукової праці фактами появи в структурі НТШ нових дослідних інституцій, а також серійних і періодичних видань.

На цілком новий проблемно-тематичний рівень осмислення інституційного феномену НТШ вивела ініціатива довголітнього голови Товариства О. Купчинського з підготовки і видання «Енциклопедії НТШ». Протягом 2012-2024 рр. світ побачили п'ять солідних томів цього фундаментального довідникового видання, що фокусується на історії й сучасності найстарішої української наукової установи. В цих п'яти томах чимало місця відведено й міжвоєнній добі функціонування Товариства, зокрема історії його секцій і комісій, періодичних і серійних видань, а найбільше – науковій діяльності визначних НТШ-івців (Telvak, Telvak, 2022; Telvak, Zhuravlov, Shtoma, 2024).

Поряд зі щойно згадуваними провідними українськими науковими інституціями, що функціонували у Другій Речі Посполитій, в поле зору сучасних історіографів уперше тією чи іншою мірою потрапили й низка інших товариств, що їх члени займалися дослідною працею. Так, Зоряна Кисіль на дисертаційному рівні з'ясувала створення та діяльність Українського воєнно-історичного товариства (1920-1939) (Кисіль, 2001). В свою чергу, Ірина Орлевич (Орлевич, 2009) та Олександра Киричук (Киричук, 2000) відтворили інституційну історію ідейного антиподу НТШ – Ставропільського інституту у Львові. Науково-дослідну діяльність «Національного музею імені митрополита Андрея Шептицького» реконструював Василь Банах (Банах, 2020). Цілком незраний раніше інституційний феномен – Українську Могиллянсько-Мазепинську Академію Наук – в сучасному наукознавстві актуалізували Ярослав Рудницький (Рудницький, 1999) та Ігор Гирич (Гирич, 1999).

Незважаючи на такий дослідницький інтерес, чимало наукових товариств надалі чекають на спеціальне дослідження. Для прикладу наведемо створене в 1923 р. при Львівській духовній семінарії Українське богословське наукове товариство (УБНТ), яке за задумом творців було покликане плекати українську богословську науку шляхом викладів, організації конференцій і видання праць. Також надалі малознаною є інституційна історія музеїв «Бойківщина» в Самборі, «Стригівор» у Перемишлі, «Верховина» в Стрию та «Гуцульщина» в Коломиї, співробітники яких провадили доволі активну дослідну працю, здебільшого історико-краєзнавчого характеру.

Поряд із товариствами, децю на сьогодні написано й стосовно таких важливих інституцій як періодичні видання. У міжвоєнний час українські інтелектуали продовжували видавати заслужені в анналах нашої культури пресодруки (передусім, «Записки НТШ»), а також заснували низку наукових журналів, що мали зазвичай нетривале життя. Так, Олеся Дроздовська відтворила особливості редакційної політики часопису «Життя і знання» (Дроздовська, 2014). В свою чергу, Валентина Передирій вдало показала вплив на інтелектуальну культуру

.....
зазбручанських українців видання «Червона калина» (Передирій, 2004). Вона ж з'ясувала історіографічний потенціал публікацій журналу «Сьогочасне й минуле» (Передирій 2009). А Наталія Прокопенко дослідила видавничий феномен «Нашої культури» (Головата, 2006). Втім, більшість західноукраїнської науково-популярної періодики, насамперед провінційної, надалі чекає на свого зацікавленого дослідника.

Неодноразово згадувані проблеми функціонування української науки в Другій Речі Посполитій, передусім відсутність відповідних профільних кафедр в польських університетах, унеможливлювали постання наукових шкіл дидактичного плану. Разом із тим, сучасні історіографи відзначають певну ревіталізацію в Галичині традицій львівської історичної школи М. Грушевського. Дослідники цієї проблеми В. Тельвак та В. Педич, пропонуючи наукознавчу метафору «школа після школи», довели, що після повернення до Києва з еміграції в 1924 р. автор «Історії України-Руси» запропонував найближчим своїм вихованцям відновити співпрацю й допомагати йому у продовженні реалізації наукової програми з комплексного дослідження минулого нашого народу, укладеної ще наприкінці XIX ст. (Піріг, Тельвак, 2021, с. 417-440). Галицькі вихованці М. Грушевського (М. Кордуба, І. Крип'якевич, Б. Барвінський й ін.) зі зрозумінням поставилися до вчительової пропозиції й продовжили працювати за запропонованим ним науково-дослідним планом. Це зумовило інтенсифікацію певних напрямків західноукраїнської й наддніпрянської соціогуманітаристики, зближення їхніх представників (важливе у той час політичної роз'єднаності) та мало важливий вплив на подальшу творчу долю самих галицьких істориків (Тельвак, 2000; Тельвак, Тельвак, 2018).

Зрештою, на сьогодні маємо й досвід цілісного осмислення інституційного виміру української науки у міжвоєнній Польщі. У своїй спробі інституційного портрету Віталій Тельвак та Ірина Лозинська з'ясували соціокультурні обставини функціонування української науки в Другій Речі Посполитій і послідовно відтворили інституційну специфіку як згаданих вище, так і багатьох інших дослідних структур (Тельвак, Лозинська, 2021). Вони аргументовано довели, що попри державний спротив і фінансові проблеми, українські вчені загалом адекватно адаптувалися до викликів часу, а в повоєнні роки транслювали свій досвід еміграційній спільноті. Це дозволило нашій соціогуманітаристиці перетривати часи комуністичного експерименту на материкових теренах й успішно адаптувати на них національну інституційну спадщину після здобуття незалежності.

Поряд із інституційною проблематикою, сучасні історіографи опрацьовують раніше маргіналізовані наукознавчі сюжети. Прикладом може бути спроба з'ясування шляхів налагодження українськими істориками міжнародних контактів з метою промоції здобутків нашої соціогуманітаристики (Тельвак, Тельвак, Наконечний, 2022). Дослідники цієї проблеми дійшли аргументованого висновку, що попри загалом репресивну культурну політику урядів Другої Речі Посполитої, українські історики в цілому добре адаптувалися до складних обставин життя. Відтак їм не тільки вдалося зберегти сформовані у попередній період форми міжнародної комунікації, але й використати нові можливості для гідної презентації української вільної соціогуманітаристики на закордонних форумах. В цілому, підсумовують сучасні автори, в тогочасних умовах національної бездержавності розгорнута українськими дослідниками міжнародна наукова співпраця була різновидом важливої для нашого народу культурної дипломатії й способом утвердження політичної суб'єктності.

Зростаюча зацікавленість окремими дослідницькими сюжетами західноукраїнського наукознавства покликана до життя й спроби цілісного дисциплінарного аналізу наукового руху в міжвоєнній Польщі. В цьому аспекті найбільше написано про розвиток професійного й науково-популярного історіописання. Тут поряд із численними нарисами дидактичного спрямування зустрічаються й спроби суто академічних реконструкцій. На сьогодні найбільшою повнотою та системністю в осмисленні західноєвропейської історіографії позначено синтетичну розвідку Леоніда Зашкільняка «Українська історіографія у міжвоєнній Польщі: шляхи легітимації національної історії» (Зашкільняк, 2014). В ній авторитетний львівський історіограф, узагальнивши солідну джерельну базу, спеціально опрацював питання організаційного забезпечення розвитку історичної науки в Польщі, теоретичні аспекти еволюції української історіографії та взаєминах галицьких істориків з дослідниками інших країн, зокрема з польськими. У підсумку Л. Зашкільняк дійшов до аргументованого висновку, що західноукраїнським гуманітаріям вдалося у складних умовах дати гідні відповіді на три головні виклики: по-перше, зберегти й оптимізувати організаційний кістяк української історіографії й освіти; по-друге, концептуально узасаднити нову «державницьку» історіософію; по-третє, гідно презентувати свій інтелектуальний доробок на західноєвропейському інтелектуальному форумі.

Кількісно найбільше на сьогодні праць присвячено персоналіям знакових західноукраїнських інтелектуалів. Йдеться як про розлогі енциклопедичні гасла та науково-популярні нариси, так і академічні життєписи монографічного плану, що зазвичай поставали як доопрацьовані авторами дисертаційні студії. І в цьому плані тотально домінують персоналії

західноукраїнської соціогуманітаристики. Найбільшу читацьку популярність при цьому мають студії, створені у жанрі інтелектуальної біографії, що показують свого героя на широкому тлі епохи з урахуванням всіх можливих для з'ясування біографічних нюансів і контекстів. З огляду на чималу кількість таких праць, що з'явилася протягом досліджуваного тридцятиліття, для прикладу згадаємо книги про Олександра Лотоцького (Михайленко, 2014), Миколу Андрусяка (Чебан, 2015) та Мирона Кордубу (Поліщук, 2019).

Також протягом останніх десятиліть внаслідок згадуваної на початку статті «архівної революції» вийшло чимало різнопланових джерел для осмислення українського наукового руху в Другій Речі Посполитій. Кількісно серед джерельних пам'яток домінує епістолярій визначних інтелектуалів, що зазвичай публікувався на шпальтах наукової періодики, але подекуди з'являвся й в окремих збірках. Протягом останніх років з'явилося, приміром, взірцево видане корпусне листування М. Грушевського з М. Кордубою (Купчинський, 2016) та С. Томашівського з І. Крип'якевичем (Халак, 2015). На другому місці за інтенсивністю оприлюднення перебувають щоденники та мемуари українських науковців міжвоєнного часу. Вагомість актуалізації цих пам'яток засвідчує хоча б нещодавно виданий щоденник М. Кордуби, в якому надзвичайно докладно за днями занотовано, серед іншого, й буденність творчої праці галицьких інтелектуалів (Кордуба, 2021).

Зрештою, як свідчення динамічного наукового інтересу до українського наукового руху у Другій Речі Посполитій, слід згадати різнопланові довідникові видання. Вони суттєво полегшують пошукову працю дослідникам, яких приваблює міжвоєнне наукознавство. В цій історіографічній групі кількісно домінують бібліографічні показники західноукраїнської періодики, що їх на високому науковому рівні готують співробітники Науково-дослідного інституту пресознавства Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника. Чималу інформативну цінність мають і біобібліографії знакових зазбручанських інтелектуалів. Для прикладу згадаємо взірцево підготовлене Тетяною Кульчицькою історико-бібліографічне дослідження про М. Кордубу (Кульчицька, 2012). Чималою популярністю серед дослідників користуються і різного роду архівні показники – як інституційні, так і персональні. Серед перших, наприклад, згадаємо підготовлений Галиною Сварник каталог-інформатор «Архівні та рукописні збірки Наукового товариства ім. Шевченка в Національній бібліотеці у Варшаві» (Сварник, 2005). Серед персональних для ілюстрації назвемо укладений Ярославом Федорукм інвентарний опис матеріалів І. Крип'якевича, що відклалися у Відділі рукописів ЛННБ України ім. В. Стефаника (Федорук, 2005).

Висновки. Проведений історіографічний аналіз засвідчив чималу популярність серед сучасних дослідників різноаспектної проблематики українського наукового руху в Другій Речі Посполитій. Наукознавці, актуалізуючи невідомі перед тим поклади матеріалів в українських і зарубіжних архівах, послідовно опрацьовують численні інституційні, проблемно-тематичні, персоналістичні, архівознавчі й бібліографічні сюжети цієї багатопланової теми. У підсумку постало показне коло різнопланової літератури (монографії, статті, довідкові видання й ін.). Разом із тим, у вічі впадає виразна дисциплінарна диспропорція, що полягає в домінуванні соціогуманітарної проблематики, а найбільше – історіографічної. Ця ситуація пояснюється її ефективнішою інструментальністю у тогочасній боротьбі українців за свої національні й культурні права. Тож на часі збалансування наукознавчого дискурсу працями над внеском зазбручанських представників точних і природничих дисциплін у національну й світову науку міжвоєнного двадцятиліття. Це уможливить підійти до обговорення концепції й структури панорамної студії над феноменом української науки у Другій Речі Посполитій, що має постати як колективний міждисциплінарний проект.

Подяка. Автор статті щиро вдячний всім учасникам редакційної колегії за поради, надані під час дослідження та написання статті.

Фінансування. Публікацію підготовлено в рамках стипендіальної програми Центру діалогу ім. Юліуша Мерошевського.

Джерела та література:

- Банах, В.** (2020). Національний музей у Львові (1905–1939): науково-фондова робота. *Проблеми гуманітарних наук : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Історія»*, 4/46, 89–105.
- Гирич, І.** (1999). До історії УММАН. Коментар. *Пам'ятки України*, 1, 139–140.
- Дроздовська, О. Р.** (2014). Журнал «Життя і Знання» та його роль у розвитку української журналістики. *Наукові записки Української академії друкарства*, 4, 152–159.
- Зашкільняк, Л.** (2014). Українська історіографія у міжвоєнній Польщі: шляхи легітимації національної історії. *Україна на історіографічній мапі міжвоєнної Європи / Ukraine on the Historiographic Map of Interwar Europe: Матеріали міжнародної наукової конференції (Мюнхен, Німеччина, 1–3 липня 2012 р.)*. Київ, 149–166.

- Киричук, О. (2000). Ставропігійський інститут у Львові (1914–1924 рр.). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*, 6, 335–340.
- Кисіль, З. (2001). Українське воєнно-історичне товариство (1920–1939). *Український історичний журнал*, 2, 100–112.
- Кордуба, М. (2021). *Щоденник 1918–1925*. Львів: Видавництво Українського Католицького Університету. 688 с.
- Кульчицька, Т. Ю. (2012). *Мирон Кордуба: історико-біобібліографічне дослідження*. Львів. 236 с.
- Купчинський, О. (упоряд.) (2016). *Взаємне листування Михайла Грушевського та Мирона Кордуби*. Львів, 422 с.
- Купчинський, О. (1998). Дещо про форми та напрями наукової і науково-видавничої діяльності Наукового товариства імені Шевченка: 1892–1940 роки (міжнародний аспект). *З історії Наукового товариства імені Шевченка: Збірник доповідей і повідомлень наукових сесій і конференцій НТШ у Львові*. Львів, 16–23.
- Кучер, Р. В. (1992). *Наукове товариство імені Т. Шевченка*. Київ, 112 с.
- Михайленко, Г. М. (2014). *Олександр Лотоцький (1870–1939 рр.): інтелектуальна біографія історика*. Херсон: Видавничий дім «Гельветика». 312 с.
- Найда, О. (1998). Окремі аспекти діяльності Історично-філософської секції Наукового товариства ім. Шевченка. 1913–1940 роки. *З історії Наукового товариства ім. Шевченка: Збірник доповідей і повідомлень наукових секцій і конференцій НТШ у Львові*. Львів, 24–31.
- Орлевич, І. (2009). Львівський ставропігійський інститут (1914–1925). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*, 18, 153–169.
- Передирій, В. (упоряд.). (2009). *“Сьогочасне й минуле” (1939): систематичний показчик змісту*. Львів: ЛННБУ ім. В. Стефаника. 60 с.
- Передирій, В. (2004). *Видання “Червоної Калини” (1922–1939): історико-бібліографічне дослідження*. Львів. 357 с.
- Піріг, Р., Тельвак, В. (2021). *Михайло Грушевський: життєпис на тлі доби*. Херсон: Видавництво ОЛДІ-ПЛЮС. 572 с.
- Поліщук, Ю. А. (2019). *Мирон Кордуба як історіограф, археограф і джерелознавець*. Черкаси: Вид. Ю. Чабаненко. 274 с.
- Портнов, А. (2006). Студіум православного богослов'я Варшавського університету (1925–1939). *Український археографічний щорічник*, 10–11, 386–397.
- Портнов, А. (2004). Український Науковий Інститут у Варшаві (1930–1939). *Ucrainica-Polonica*, 1, 257–263.
- Портнов, А. (2009). *Наука у вигнанні. Наукова і освітня діяльність української еміграції у міжвоєнній Польщі (1919–1939)*. Харків. 256 с.
- Потульницький, В. А. (1999). Український науковий інститут у Варшаві (1930–1939). *Український археографічний щорічник*, 3–4, 356–369.
- Рудницький, Яр. (1999). Українська Могилансько-Мазепинська Академія Наук. *Пам'ятки України*, 1, 132–138.
- Прокопенко, Н. (упоряд.). (2006). *Наша культура, 1935–1937: систематичний показчик змісту*. Львів: ЛНБ ім. В. Стефаника. 124 с.
- Савенко, Т. С. (2017). *Організаційні засади, наукова і видавнича діяльність наукового товариства імені Т. Шевченка в Західній Україні (1921–1939 р.р.)*. Тернопіль: Осадца Ю. В. 229 с.
- Сварник, Г. (2005). *Архівні та рукописні збірки Наукового товариства ім. Шевченка в Національній бібліотеці у Варшаві = Archives and manuscripts of the Shevchenko scientific society in the holdings of the National library of Warsaw: каталог-інформатор*. Варшава; Львів: Український архів; Наукове товариство ім. Шевченка. 352 с.
- Тельвак, В., Лозинська, І. (2021). Українські історичні інституції у міжвоєнній Польщі: спроба узагальнення. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія*, 36, 105–111.
- Тельвак, Віталій, Тельвак, Вікторія, Наконечний, В. (2022). «Неприсутні ніколи не мають рації»: міжнародна наукова діяльність українських істориків міжвоєнної Польщі. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія*, 42, 63–69.
- Тельвак, Віталій, Тельвак, Вікторія. (2018). Михайло Грушевський в історіографічній спадщині Мирона Кордуби. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*, 42, 118–142.

- Тельвак, В.** (2000). Вивчення історико-теоретичної спадщини Михайла Грушевського в історіографії української діаспори (1939-1990 рр.). *Вісник Львівського університету. Серія історична*, 35-36, 354-366.
- Федорук, Я.** (уклад.). (2005). *Архів Івана Крип'якевича : інвентарний опис*. Київ; Львів. 252 с.
- Халак, Н.** (упоряд.). (2015). *Листування Степана Томашівського з Іваном Крип'якевичем (лютий 1906 - червень 1930 рр.)*. Львів. 156 с.
- Чебан, М.** (2015). *Микола Андрусак. Історія історика*. Львів. 356 с.
- Telvak, V., Zhuravlov, S. & Shtoma, B.** (2024). History of ukrainian science in "Encyclopaedia of Shevchenko Scientific Society". *Актуальні питання гуманітарних наук*, 75, 3, 23-31.
- Telvak, V. & Telvak, V.** (2022). The First Institutional Encyclopaedia in Ukraine. *Naukove tovarystvo imeni Shevchenka: Entsyklopediya (Shevchenko Scientific Society: Encyclopaedia). Studia Historiae Scientiarum*, 21, 423-432.

References:

- Banakh, V.** (2020). Natsionalnyi muzei u Lvovi (1905–1939): naukovu-fondova robota [The National Museum in Lviv (1905–1939): research and foundation work]. *Problemy humanitarnykh nauk : zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriya «Istoriia» - Problems of humanitarian sciences: a collection of scientific works of Ivan Franko Drohobyt'sk State Pedagogical University. Series "History"*, 4/46, 89–105. [in Ukrainian]
- Cheban, M.** (2015). *Mykola Andrusiak. Istoriia istoryka [Mykola Andrusiak. The history of the historian]*. Lviv. 356 s. [in Ukrainian]
- Drozdovska, O. R.** (2014). Zhurnal «Zhyttia i Znannia» ta yoho rol u rozvytku ukrainskoi zhurnalistyky [Life and Knowledge magazine and its role in the development of Ukrainian journalism]. *Naukovi zapysky Ukrainskoi akademii drukarstva - Scientific Notes of the Ukrainian Academy of Printing*, 4, 152-159. [in Ukrainian]
- Fedoruk, Ya.** (uklad.). (2005). *Arkhiv Ivana Krypiakivycha : inventarnyi opys [Archive of Ivan Krypyakevich: inventory description]*. Kyiv; Lviv. 252 p. [in Ukrainian]
- Hyrych, I.** (1999). Do istorii UMMAN. Komentar. *Pam'iatky Ukrainy – Sights of Ukraine*, 1, 139-140. [in Ukrainian]
- Khalak, N.** (uporiad.). (2015). *Lystuvannia Stepana Tomashivskoho z Ivanom Krypiakivychem (liutyi 1906 - cherven 1930 rr.) [Correspondence between Stepan Tomashivskiy and Ivan Krypyakevich (February 1906 - June 1930)]*. Lviv. 156 s. [in Ukrainian]
- Korduba, M.** (2021). *Shchodennyk 1918–1925 [Diary 1918–1925]*. Lviv: Vydavnytstvo Ukrainskoho Katolytskoho Universytetu. 688 p. [in Ukrainian]
- Kucher, R. V.** (1992). *Naukove tovarystvo imeni T. Shevchenka [T. Shevchenko Scientific Society]*. Kyiv, 112 s. [in Ukrainian]
- Kulchytska, T. Yu.** (2012). *Myron Korduba: istoriko-biobibliohrafichne doslidzhennia [Myron Corduba: historical and bio-bibliographic study]*. Lviv. 236 s. [in Ukrainian]
- Kupchynskyi, O.** (1998). Deshcho pro formy ta napriamy naukovoi i naukovo-vydavnychoi diialnosti Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka: 1892–1940 roky (mizhnarodnyi aspekt) [Something about the forms and directions of scientific and scientific publishing activity of the Shevchenko Scientific Society: 1892–1940 (international aspect)]. *Z istorii Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka: Zbirnyk dopovidei i povidomlen naukovykh sesii i konferentsii NTSh u Lvovi - From the history of the Shevchenko Scientific Society: A collection of reports and announcements of scientific sessions and conferences of the National Academy of Sciences in Lviv*. Lviv, 16-23. [in Ukrainian]
- Kupchynskyi, O.** (uporiad.) (2016). *Vzaiemne lystuvannia Mykhaila Hrushevskoho ta Myrona Korduby [Mutual correspondence of Mykhailo Hrushevskiy and Myron Korduba]*. Lviv, 422 s. [in Ukrainian]
- Kyrychuk, O.** (2000). Stavropihiiskiy instytut u Lvovi (1914–1924 rr.). *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist – Ukraine: Cultural Heritage, National Identity, Statehood*, 6, 335–340. [in Ukrainian]
- Kysil, Z.** (2001). Ukrainske voienno-istorychne tovarystvo (1920-1939). *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal – Ukrainian Historical Journal*, 2, 100-112. [in Ukrainian]
- Mykhailenko, H. M.** (2014). *Oleksandr Lototskyi (1870–1939 rr.): intelektualna biografiia istoryka [Oleksandr Lototskyi (1870–1939): intellectual biography of the historian]*. Kherson : Vydavnychiy dim «Helvetyka». 312 s. [in Ukrainian]
- Naida, O.** (1998). Okremi aspekty diialnosti istorychno-filosofichnoi sekti Naukovoho tovarystva im. Shevchenka. 1913–1940 roky. *From the history of SSS: Collection of reports and scientific notes of SSS sections and conferences in Lviv – Z istorii Naukovoho tovarystva im.*

-
- Shevchenka: Zbirnyk dopovidei i povidomlen naukovykh sekti i konferentsii NTSh u Lvovi, Lviv, 24–31. [in Ukrainian]
- Orlevych, I.** (2009). Lvivskiy stavropihiiskiy instytut (1914–1925). *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist – Ukraine: Cultural Heritage, National Identity, Statehood*. 18, 153–169. [in Ukrainian]
- Peredyrii, V.** (2004). Vydannia "Chervonoj Kalyny" (1922–1939) : istoryko-bibliohrafichne doslidzhennia [Edition of "Chervonaya Kalina" (1922–1939): historical and bibliographic research]. Lviv. 357 s. [in Ukrainian]
- Peredyrii, V.** (uporiad.). (2009). "Sohochasne y mynule" (1939): systematychnyi pokazhchyk zmistu ["Present and Past" (1939): systematic index of contents]. Lviv: LNNBU im. V. Stefanyka. 60 s. [in Ukrainian]
- Polishchuk, Yu. A.** (2019). Myron Korduba yak istoriohraf, arkheohraf i dzherelozhnavets [Myron Corduba as a historiographer, archeographer and source researcher]. Cherkasy : Vyd. Yu. Chabanenko. 274 s. [in Ukrainian]
- Portnov, A.** (2004). Ukrainskyi Naukovyi Instytut u Varshavi (1930–1939) [Ukrainian Scientific Institute in Warsaw (1930–1939)]. *Ucrainica-Polonica – Ucrainica-Polonica*. 1, 257–263. [in Ukrainian]
- Portnov, A.** (2009). Nauka u vyhnanni. Naukova i osvithnia diialnist ukrainskoi emihratsii u mizhvoiennii Polshchi (1919–1939) [Science in exile. Scientific and educational activities of Ukrainian emigration in interwar Poland (1919–1939)]. Kharkiv, 256 p. [in Ukrainian]
- Potulnytskyi, V. A.** (1999). Ukrainskyi naukovyi instytut u Varshavi (1930–1939). *Ukrainskyi arkheohrafichnyi shchorichnyk – Ukrainian Archeographic Year Book*, 3–4, 356–369. [in Ukrainian]
- Prokopenko, N.** (uporiad.). (2006). *Nasha kultura, 1935–1937: systematychnyi pokazhchyk zmistu* [Our Culture, 1935–1937: Systematic Index]. Lviv: LNB im. V. Stefanyka. 124 s. [in Ukrainian]
- Pyrhi, R., Telvak, V.** (2021). *Mykhailo Hrushevskiy: zhyttiepys na tli doby* [Mykhailo Hrushevskiy: biography against the backdrop of the times]. Kherson: Vydavnytstvo OLDI-PLluS. 572 s. [in Ukrainian]
- Rudnytskyi, Yar.** (1999). *Ukrainska Mohyliansko-Mazepynska Akademiia Nauk. Pam'iatky Ukrainy – Sights of Ukraine*, 1, 132–138. [in Ukrainian]
- Savenko, T. S.** (2017). *Orhanizatsiini zasady, naukova i vydavnycha diialnist naukovoho tovarystva imeni T. Shevchenka v Zakhidnii Ukraini (1921–1939 r.r.)* [Organizational principles, scientific and publishing activities of the Scientific Society named after T. Shevchenko in Western Ukraine (1921–1939)]. Ternopil : Osadtsa Yu. V. 229 s. [in Ukrainian]
- Svarnyk, H.** (2005). *Arkhivni ta rukopysni zbirky Naukovoho tovarystva im. Shevchenka v Natsionalni bibliotetsi u Varshavi = Archives and manuscripts of the Shevchenko scientific society in the holdings of the National library of Warsaw : katalog-informator*. Varshava; Lviv: Ukrainskyi arkhiv; Naukove tovarystvo im. Shevchenka. 352 c. [in Ukrainian]
- Telvak, V. & Lozynska, I.** (2021). *Ukrainski istorychni instytutsii u mizhvoiennii Polshchi: sprobha uzahalnennia* [Ukrainian historical institutions in interwar Poland: an attempt to generalise]. *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Serii: Istorii – Scientific Papers of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskiy State Pedagogical University. Series: History*, 36, 105–111. [in Ukrainian]
- Telvak, V. & Telvak, V.** (2022). *The First Institutional Encyclopaedia in Ukraine. Naukove tovarystvo imeni Shevchenka: Entsyklopediya (Shevchenko Scientific Society: Encyclopaedia)*. *Studia Historiae Scientiarum*, 21, 423–432. [in English]
- Telvak, V.** (2000). *Vyvchennia istoryko-teoretychnoi spadshchyny Mykhaila Hrushevskoho v istoriohrafii ukrainskoi diaspori (1939–1990 rr.)* [Study of the historical and theoretical heritage of Mykhailo Hrushevsky in the historiography of the Ukrainian diaspora (1939–1990)]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii istorychna – Visnyk of the Lviv University. Historical Series*, 35–36, 354–366. [in Ukrainian]
- Telvak, V., Pedych, V. & Telvak, V.** (2021). *Historical school of Mykhailo Hrushevsky in Lviv: formation, structure, personal contribution*. *Studia Historiae Scientiarum*. 20, 239–261. [in English]
- Telvak, V., Zhuravlov, S. & Shtoma, B.** (2024). *History of ukrainian science in "Encyclopaedia of Shevchenko Scientific Society"*. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk - Current issues of humanitarian sciences*, 75, 3, 23–31. [in English]
- Telvak, Vitalii, Telvak, Viktoriia, Nakonechnyi, V.** (2022). «Neprysutni nikoly ne maiut ratsii»: mizhnarodna naukova diialnist ukrainskykh istorykiv mizhvoiennoi Polshchi ["Those who are not present are never right": the international scientific activity of Ukrainian historians of interwar Poland]. *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Serii : Istorii - Scientific Papers of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskiy State Pedagogical University. Series: History*, 42, 63–69. [in Ukrainian]

- Telvak, Vitalii, Telvak, Viktoriia.** (2018). Mykhailo Hrushevskyi v istoriografichnii spadshchyni Myrona Korduby [Mykhailo Hrushevsky in the historiographical heritage of Myron Korduba]. *Problemy humanitarnykh nauk : zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriiia «Istoriia» - Problems of humanitarian sciences: a collection of scientific works of Ivan Franko Drohobyt'sk State Pedagogical University. Series "History"*, 42, 118–142. [in Ukrainian]
- Zashkilniak, L.** (2014). Ukrainska istoriografiia u mizhvoiennii Polshchi: shliakhy lehitymatsii natsionalnoi istorii. *Ukraine on the Historiographic Map of Interwar Europe: Materials of international scientific conference – Ukraina na istoriografichnii mapi mizhvoiennoi Yevropy: Materialy mizhnarodnoi naukovoï konferentsii. Miunkhen, Nimechchyna, 1–3 lyupnia 2012 r.* Kyiv, 149-166. [in Ukrainian]

Надійшла до редакції / Received: 16.07.2024

Схвалено до друку / Accepted: 28.08.2024